

Guiden – Praktiska anvisningar för uppsatsens delar¹

Gäller från ht 2015

I detta dokument finns praktiska anvisningar för skrivande av en uppsats inom pedagogik. I dokumentet ges råd om vilka delar som arbetet bör ha samt förslag på hur delarna kan struktureras. Ni skriver ett examensarbete under handledning och er handledare kommer att handleda er så att er uppsats uppfyller de krav som finns formulerade (se Betygskriterierna). Läs denna guide noga och rådfråga er handledare och denna text så snart ni behöver t.ex. om ni är osäkra på vad ni ska skriva om i en viss del av examensarbetet och hur ni kan eller bör skriva detta. Den följande texten är upplagd så att den behandlar examensarbetets olika delar, en inledande del, en huvuddel och en referens- och bilagedel. Denna text är avsedd att fungera som en hjälpreda, ett slags manual som ni ska konsultera i samband med uppsatsskrivandet.

Version 2015-06-26

**Stockholms
universitet**

Institutionen för pedagogik och didaktik

¹ Denna version av "Guide – Uppsatsens innehåll och delar" är gjord i juni 2015 och huvudansvarig för revideringen var Ulrika Bennerstedt. Denna version börjar gälla från med höstterminen 2015. Versionen bygger på tidigare versionen från 2010-05-31 som benämndes "Examensarbetets delar – stöd för skrivandet av examensarbetet som text", samt med inspiration från didaktikens text "IPD uppsatsmall + exempeldisposition" och Linköpings manual för uppsatsarbete för PA-programmet.

Innehållsförteckning

Några allmänna råd	1
Formatmall: IPD Uppsatsmall.....	1
Skrivråd.....	1
Uppsatsens delar och innehåll	4
Inledande del	4
Omslagssida	4
Att namnge en uppsats - uppsatstitel.....	5
Svensk och engelsk sammanfattning.....	5
Förord (ej obligatoriskt)	5
Innehållsförteckning	5
Huvuddel	6
Kapitel 1: Bakgrund.....	6
Kapitel 2: Teoretisk inramning och tidigare forskning (eller omvänt)	9
Syfte och frågeställning/ar (Alternativ 2)	14
Kapitel 3: Metod	14
Kapitel 4: Resultat och analys.....	20
Kapitel 5: Diskussion	22
Referens- och bilagedel.....	23
Referenser	23
Bilagor och appendix	23

Några allmänna råd

Formatmall: IPD Uppsatsmall

Uppsatsen ska skrivas i uppsatsmallens formatmall (**IPD uppsatsmall**) som ni hämtar på Mondo. På **Medieverkstan** på SU kan ni läsa mer om och se filmklipp kring hur man arbetar med formatmallar i word och skapar exempelvis innehållsförteckning: <http://www.isd.su.se/medieverkstan/lathundar/word>.

Ladda hem och börja skriv direkt i formatmallen ”IPD uppsatsmall”. Observera den visuella designen på omslagssidan och baksidan (lämna baksidan blank). Nedan ges några vägledande direktiv för formatmallen (dock anges inte exempelvis avstånd innan och efter rubriker) som påminnelse om ni på något sätt börjar gå utanför formatmallens direktiv:

Rubrik 1 (Verdana, stl 26)

Rubrik 2 (Verdana, fet, stl 16)

Rubrik 3 (Verdana, fet, stl 11)

Rubrik 4 (Times New Roman, fet, stl 11)

Brödtext (Times New Roman, stl 11, 1,15 i radavstånd)

Citat (Times New Roman, indrag vänster och höger 0,8 cm, stl 10)

Tabellrubrik (Times New Roman, fet, stl 11)

Figurrubrik (Times New Roman, fet, stl 11)

Fotnotsreferens (Times new roman, kursiv)

Fotnotstext (Verdana, kursiv, stl 8)

Ingress (Times New Roman, fet, stl 11)

Sidnummer (Times New Roman, 9 teckenstorlek)

1. Numrerad lista (Times New Roman, stl 11)
 - Punktlista (Times New Roman, stl 11)

Skrivråd

- Försök att behandla ett klart avgränsat problemområde.
- Skriv inte alltför långa uppsatser. Omfattningen bör vara ca 30-40 sidor/20 000 ord (exklusive referenser och bilagor). Längden på en uppsats varierar. Längden på en uppsats säger däremot inte i sig mycket om dess kvalitet. Det viktigaste är snarare tydliga och preciserade frågeställningar, pregnanta formuleringar och avgränsningar. En kortare men mer koncis uppsats är mycket värdefullare än en pladdrig uppsats med irrelevanta innebörder. Var uppmärksam på det som kallas examensarbetets konstans, dvs. att dess olika delar hänger ihop och att innehållslig balans råder mellan dem.

Kommunikativ tydlighet och formalia: Var uppmärksam på att er text är enkelt att följa, att den har en klar struktur och har en kommunikativ tydlighet. Se nedan för att undvika vanligt återkommande fel studenter gör:

För det första, avvik inte från ämnet när ni i skrift behandlar en tankegång eller en aspekt av en fråga. Fokusera på den, utan att hoppa över till andra tankegångar. Med andra ord, en svag punkt är ofta **sammanbindningen av textens innehåll**. Se till att en tanke ni uttrycker i en mening får en begriplig relation till den tanke ni formulerade i meningen före, dvs. att denna relation uttrycks eller syns i språket. Läsaren måste förstå hur ni tänker, hur er tankegång ser ut. Undvik därför en ovana som spridit sig alltmer, nämligen att börja på ett nytt stycke (genom att trycka ner returtangenten) efter varje avslutad mening. Genom att börja ett nytt stycke förlorar man möjligheten att visa hur en uttryckt tanke hänger ihop med en annan som kommer före eller efter. Uppsatser som oavbrutet använder sig av nya stycken underkänns i regel. Ett nytt stycke påbörjas när huvudtankegången skiftar och blir en annan, inte annars. Även när ett nytt stycke inleds (genom att returtangenten trycks ned), är det viktigt att skapa en s.k. textbindning eller textövergång, så att blir begripligt hur det nya stycket hänger ihop med det föregående. Undvik av liknande skäl att annat än när det är motiverat använda mellanrubriker. Mellanrubriker styckar upp texten. Detta kan ibland behövas, men får inte missbrukas så att det blir ett sätt undvika att tankegångar vävs samman och gör att förbindelsen mellan dem bryts.

För det andra, när ni skriver er text finns det krav på **grundläggande språkbehandling**. Om ni är osäkra när det gäller svenska som skrivspråk, behandla texten i ett stavnings- och grammatikprogram, slå upp ord och uttryck i lexika som finns på Internet och be gärna någon annan läsa det ni skrivit. Kort sagt: ni måste arbeta med språket, texten, som med ett material. Om ni har behov av extra språkhandledning kontaktar ni **Språkverkstaden** på SU här:

<http://www.su.se/utbildning/studentservice/studie-och-spr%C3%A5kverkstaden/spr%C3%A5kverkstaden>

Om ni är osäkra – och även om ni inte tror er vara osäkra – använd Språkrådets skrift som heter **Svenska skrivregler**. Den finns på bibliotek. Ni hittar skrivregler också på www.fritext.se. Där kan ni under länken ”skrivregler” slå upp sådant som många studenter har svårt med, exempelvis kolon, semikolon, citationstecken, och liknande. Stava ord riktigt. Det finns hjälp för att undvika felstavningar. När ni använder ett ordbehandlingssystem, t ex Word, se till att använda dess inbyggda stavningskontroll. Men framför allt, kontrollera texten själv, stavfel kan undvikas. I uppsatser är ibland användningen av svenska språket mycket bristfällig och studenter blir underkända på grund av att svenskan är så oklar så att det är svårt att förstå vad som exakt menas i texten.

För det tredje, tänk igenom vad ni skriver, dvs. läs varandras texter, variera med att läsa tyst och högt. Att exempelvis skriva att ”Begreppet ramfaktor begränsar lärarens möjligheter i undervisningen” är att inte tänka efter vad orden egentligen betyder. Själva begreppet kan knappast påverka undervisningen. Vad studenten ville säga var att ramfaktorer begränsar lärarens utrymme i undervisningen, inte att begreppet ”ramfaktor” gör det. Teorier är teorier om verkligheten, de påverkar inte verkligheten (annat än om de möjligtvis får stort inflytande och påverkar beslutsfattande eller lärarnas medvetenhet). Många språkliga svagheter är onödiga och kan undvikas om författaren läser vad hon eller han skrivit och kunnat se att formuleringen ser konstig ut.

Figur 1. Plagiat (Bild från Vetenskapsrådets (2011) rapport "God forskningssed" (s. 104).

För det fjärde, ni ska använda er av ett erkänt referenssystem för källhänvisningar: företrädesvis **APA** (American Psychological Association) med referenser inne i brödtexten (se APA-lathunden på Mondo). Uppsatsarbetets text ska vara självständigt skrivna texter som du och din uppsatskollega själv har författat. Om ni är osäkra på vad skillnaden är mellan *att referera* och *att plagiera* ta gärna del av Linköpings universitets självstudieguide: <http://noplagiat.bibl.liu.se/>. Tänk på att referenshänvisningarna även har en etisk aspekt. Man visar genom referenshänvisning sin respekt för andras resultat. Alla fakta som inte kan anses vara triviala eller "allmänt kända" (exempelvis "Gulfkriget började 1990") ska beläggas med en källhänvisning som redovisar varifrån informationen är hämtad. I en uppsats kan ni återge vissa uttalande eller påstående med citat. Det är däremot en dygd att så mycket som möjligt undvika onödiga direkta citat och att istället återge resonemang med egna formuleringar (så kallad parafrasering). I synnerhet bör citat i form av utdrag undvikas, dvs. långa citat (blockcitat). Återge istället innehållet i texten med era egna formuleringar. Med andra ord, citat bör användas sparsamt. Använder ni er av citat, måste ni återge det exakt på samma sätt som det står eller sägs. Även eventuella stavfel eller faktafel bör stå kvar precis som i primärkällan. Det finns regler för hur utslutningar ska markeras.

För det femte, det är vanligt att meningar är ofullständiga eller är på annat sätt felaktigt uppbyggda, s.k. **meningsbyggnadsfel**. En hel mening, med en huvudsats, ska alltid ha ett subjekt och ett predikat. Huvudsatser ska inte radas på varandra med kommatecken mellan, utan de ska som regel avslutas med punkt och en ny mening ska sedan följa. Om en mening består av en huvudsats och en eller flera underordnade satser, s.k. bisatser, ska dels ordföljden vara korrekt i bisatserna och dels förhållandet mellan huvudsats och bisats klargöras med hjälp av rimliga sammanbindande ord eller uttryck (exempelvis "och", "men", "vilket", "som", "därför att", "trots att", osv.). Alltför ofta är sådana uttryck oklara eller direkt felaktigt använda. Följden är att meningskonstruktionen blir oklar.

För det sjätte, **syftningar** i en mening eller i ett stycke ska vara begripliga och korrekt gjorda. Var mycket noga med syftningar av olika slag. Se alltid till att det är klart vad ord som "den", "det", "de" eller "som" syftar på. Själva det ord som syftar på ett annat ord eller en hel mening ska också motsvara det som syftningen gäller. Om ni skriver om en institution (exempelvis Skolverket) är detta singular och kan inte kopplas samman med ett pronomen som "de" som är plural. Detta skapar en osäkerhet i

läsningen. Var lika noga med andra syftningar. Så snart ni använder ett ersättningsord (som ett pronomen ”han”, ”hon”, ”de”, osv.), måste det vara alldeles klart vem eller vilka detta pronomen syftar på. Var på samma sätt noga med det som heter relativa pronomen – ”som”, ”vilken” – och att sådana ord har en klar syftning. Skriv hela meningar, dvs. med subjekt och predikat. Skifta inte på ett oklart sätt mellan singularis (”han”, ”hon”, ”den”, ”det”) och pluralis (”de”). Undvik också ogenomtänkta generaliseringar som vardagspråket är fullt av, t.ex. när ett skenbart enkelt ord får representera något som i själva verket är komplext – som när ”makthavarna” används för att beteckna komplicerade maktförhållanden eller ”de som bestämmer” för beslutsprocesser i vilka det finns flera olika beslutsfattare som kanske fattar beslut i olika riktning. Oklara uttryck av typen ”det handlar om” ska helt undvikas. I just detta ofta använda uttryck är det oklart vad ”det” syftar på och lika oklart vad ”handlar om” betyder. Se också till att använda **rätt prepositioner** till verb och i uttryck. Det heter ”skriva om”, inte ”skriva kring”, ”på formuleringsarenan” inte ”i formuleringsarenan”, etc. Om ni är osäkra på ett uttryck på svenska, vad som är s.k. idiomatiska uttryck, slå upp de ord eller uttryck ni är osäkra på i ett lexikon. Sådana finns på nätet.

För det sjunde, var medveten om **tempus**, tidsformen för verben. Var noga med att ni inte byter tidsform (tempus) på ett förvirrande sätt. Välj som regel antingen nutid (presens) eller dåtid (imperfekt). Om ni använder dåtid (imperfekt), övergå inte till nutid (presens) eller tvärtom.

Uppsatsens delar och innehåll

En uppsats kan på en generell nivå sägas bestå av tre olika delar: en inledande del, en huvuddel och en referens- och bilagedel. Nedan följer en beskrivning av dessa delar.

Inledande del

Omslagssida

På omslagssidan ska den visuella designen följa IPD uppsatsmall/formatmallen för universitet. Fråga handledaren om ni är osäkra. Fyll i korrekt information enligt följande:

- Titel och eventuell undertitel,
- Författarens/nas namn,
- Institutionen för pedagogik och didaktik (som institutionens namn),
- Examensarbete 15 hp,
- Pedagogik (som examensämne),
- Kurs- eller utbildningsprogram (exempelvis för fristående kurs i pedagogik anges kursen: Pedagogik III (30 hp), eller för studenter som valt pedagogik i PAO-programmet anges: Kandidatprogrammet Personal, arbete och organisation (180 hp)),
- Handledarens namn,
- Examinatorns namn,
- Engelsk titel (om uppsatsen är skriven på engelska så behövs inte denna information).

Att namnge en uppsats - uppsatstitel

Uppsatstiteln bör fånga eller uttrycka studiens huvudtema. Det kan också finnas en underrubrik som klargör vad uppsatsen handlar om och avgränsning ytterligare. Under arbetets gång kommer olika förslag att vara aktuella och det är först i slutet av uppsatsarbetet när både analys och diskussion av resultat är färdiga som den slutgiltiga titeln kan sättas. Det är svårt, men viktigt att formulera en bra titel. Välj uttrycksfulla och explicita men inte alltför långa rubriker. Titeln ska vara så koncis och adekvat som möjligt. Alla onödiga ord ska undvikas. Långa rubriker kan både vara störande och estetiskt osköna. Idealet är om titeln kan betraktas som den kortast tänkbara sammanfattningen av uppsatsen. Tänk också på att titeln oftast är den del av uppsatsen den presumtive läsaren först kommer i kontakt med. Det är därför viktigt att med hjälp av titeln fånga läsarens intresse. Med andra ord, titeln ska vara kort, tala om vad uppsatsarbetet handlar om och locka läsarens nyfikenhet, utan att vara oseriös. Genom titeln kan läsaren på så vis avgöra om det är meningsfullt att läsa hela uppsatsen.

Exempel på tidigare examensarbetens titlar:

- Att sätta betyg. En studie av lärares erfarenhet av det nya betygssystemet
- Att leda experter: En fallstudie om chefers upplevelser av pedagogiskt ledarskap på en facklig organisation
- Bildning och målrationalitet. En analys av 39 gymnasieskolors hemsidor
- Medarbetarsamtalet: Nytt i det dagliga arbetet eller ett måste för arbetsgivare?
- Gamification som redskap i ett utvecklingsarbete: En kvalitativ fallstudie om individuellt och organisatoriskt lärande i en bank.
- Ett aktivitetsbaserat kontor – En lärande arbetsplats?

Svensk och engelsk sammanfattning

En sammanfattning kommer först i en uppsats men den skrivs sist eftersom den kortfattat skall beskriva hela arbetet på cirka en halv sida. Sammanfattningen bör omfatta max 150 ord. Först kommer en svensk sammanfattning och på efterföljande sida en engelsk version – ett så kallat abstract (tvärtom om uppsatsen skrivs på engelska). Den börjar vanligen med en presentation av vad det är som studerats (dvs. problemformulering, syfte och frågeställning/ar), studiens teoretiska inramning och därefter en översikt över metoden som använts i studien. Här efter följer en kort sammanfattning av de huvudresultat och slutsatser som framkommit i studien. Observera att inget nytt material får tas med. Det som presenteras i sammanfattningen måste återfinnas i övriga uppsatsen. Kom ihåg att den presumtive läsaren ofta läser sammanfattning efter titeln för att avgöra om det är meningsfullt att läsa hela uppsatsen. Det viktiga är att läsaren får en uppfattning av uppsatsen i sin helhet, samtidigt som läsaren blir intresserad av att läsa hela uppsatsen (och inte stannar vid sammanfattningen). Sammanfattningen skrivs vanligen i preteritum (förfluten tid) i ett stycke. Sist anges Nyckelord (Key words).

Förord (ej obligatoriskt)

Efter sammanfattningen följer, på ett separat blad, ett eventuellt förord. I förordet kan ni vara personliga och här riktas tack till personer/organisationer som varit betydelsefulla för arbetet i undersökningen.

Innehållsförteckning

En innehållsförteckning (som den ni finner ovan) skapas automatiskt av Word genom det som kallas formatmallar för rubriker (Infoga → Index och förteckningar → Innehållsförteckning). Ni ska använda

formatmallen ”IPD uppsatsmall” vid skrivandet av uppsatsarbetet. Ni bör använda er av formatmall av flera skäl, men ett är alltså att ni på så sätt kan göra en automatiskt sammanställd innehållsförteckning. Observera att rubriken ”Innehållsförteckning” inte kan vara formulerad som en rubrik, därför att den då kommer att dyka upp inte bara som rubrik för innehållsförteckningen utan också inne i själv innehållsförteckningen; formatera den istället manuellt så att den liknar en rubrik på exempelvis nivå 1 eller nivå 2. Mer än tre rubriknivåer är sällan lämpligt att ha. Undvik alltför många mellanrubriker. En ovana som er handledare sannolikt kommer att försöka hålla efter är att många studenter ofta för in mellanrubriker. Detta tillåter texten att så att säga ”börja om”, utan att ett begripligt samband skapas mellan det stycke eller den text som föregår rubriken och den text som kommer efter. Ni behöver som regel aldrig mer än tre rubriknivåer. I innehållsförteckningen ska samtliga bilagor vara redovisade.

Huvuddel

Huvuddelen i uppsatsen är viktigast och kräver mest arbete. I denna del ska läsaren vägledas från problemet fram till slutresultaten. Även om vissa val i dispositionen kan göras, så finns det på en övergripande nivå samförstånd kring vad en vetenskaplig rapport ska innehålla. Notera att rubrikerna kan benämnas på olika sätt, exempelvis ”Kapitel 1: Bakgrund”, ”1. Bakgrund” eller ”Bakgrund” osv.

Kapitel 1: Bakgrund

Inledning

I inledningen/bakgrunden ska ni skriva fram en intresseväckande introduktion till problemområdet. Med problemområde avses: *vad* ni ska studera och den bakom liggande orsaken till *varför* uppsatsarbetet kom till och hur uppsatsen kan placeras in i relation till problemområdet och tidigare vetenskaplig forskning med anknytning till ämnet pedagogik. Här ska ni med andra ord leda in läsaren på det område ni ska undersöka. Ni ska måla upp en bild av vilket fenomen ni avser studera och ur vilket perspektiv. Detta kapitel brukar vara ca 3-5 sidor långt.

I detta avsnitt (inledning) kan ni använda ett personligt och målande språk för att levandegöra de erfarenheter som lett er fram till frågan. Däremot bör ni undvika att vara privat eller att referera väldigt allmänt till kurser ni gått eller att ni sett hur det är i skolan, verksamheten etc. Försök att beskriva de delar av er förförståelse som är relevanta för ert problemområde. Ni kan även välja att börja t.ex. med ett exempel/scenario som ger läsaren möjlighet att förstå vad det är för sorts fenomen ni tänker beskriva och undersöka. En scen kan ni alltså hitta på, ni bör inte ta ett exempel från er egen empiri och ni bör inte heller avslöja era frågor eller det exakta syftet redan här. Dessa ska istället falla ur = bli den logiska konsekvensen av det ni skriver här i inledningen och i relation till uppsatsens inringade *kunskapsområde eller forskningsfält* som ni tydliggör i en problembakgrund (se nedan). Beroende på undersökningens karaktär och omfattning kan inledningen utgå från egna yrkeserfarenheter, allmän debatt i medier, fack/populärvetenskapliga tidskrifter, tidningar, styrdokument och/eller resultat från tidigare forskning. Det viktiga är att läsaren får en uppfattning av vad som blir uppsatsens problem, vad det är som ska undersökas.

Problembakgrund

I problembakgrunden redovisas vilket fenomen som uppsatsen kommer att behandla och ger en tydlig indikation kring vilken slags teoretisk infallsvinkel på fenomenet som kommer att användas. Problembakgrund kan vävas in under rubrikerna *Inledning* eller *Bakgrund* men kan även ha en separat rubrik. Syftet med avsnittet är att **teoretiskt ringa in det fenomen** ni ska undersöka och mycket

övergripande beskriva den typ av forskning som **finns om fenomenet ur olika perspektiv**. Med andra ord ska ni här visa upp att ni är medvetna om att ert valda fenomen kan relateras till tidigare forskning på olika sätt och kortfattat presentera den forskning som finns om det fenomen som ni ska undersöka. Var dock uppmärksam på att bakgrundsavsnittet inte inkräktar på kommande kapitel om Tidigare forskning och Teoretisk inramning. Ni skriver ganska fritt men tänk på att underbygga argumenten och påståenden med vetenskaplig litteratur. Ni kan i bakgrunden nämna litteratur som ni sedan också behandlar i Tidigare forskning och Teoretiska utgångspunkter. Detta går att lösa genom att ni här mer kortfattat omnämner en text (vetenskaplig artikel, rapport eller bok eller liknande), men sedan mer utförligt återkommer till samma referenser.

I arbetet med inledning och problembakgrund bör ni fundera över och gärna behandla frågor av följande slag:

- Vad är undersökningens problem och varför är er fråga intressant att beforska?
- Viken aktualitet har denna fråga? Vad är det som gör det intressant och värt att bli föremål för en undersökning?
- Varför behövs mer kunskap om denna fråga/detta fenomen? Är frågan forskningsmässigt eftersatt?
- Hur framställs detta problem/fråga i media, i debatten, i rapporter eller forskning?
- Vilka olika aspekter av denna fråga/detta fenomen lyfts fram och av vilka?
- I vilken kontext (sammanhang) uppstår den?
- Hur hänger frågan/fenomenet samman med andra teman eller fenomenen?
- Hur har tidigare forskning närmat sig problemet/fenomenet? Metodologiskt? Teoretiskt?
- Hur tänker ni att denna fråga/problem/fenomen kan omvandlas till en forskningsfråga (syfte och frågeställning/ar) som ni undersöker i er studie?

Ett exempel på problembakgrund:

Lärande i arbetslivet kan vara vårt exempel: Det finns gott om forskning om lärande som fenomen ur olika teoretiska perspektiv. Därutöver finns det mycket forskning om arbetsliv i situationer som har fokus på lärande av något slag. Om vi specificerar kunskapsområdet ytterligare så kan det finnas forskning om lärande i arbetslivssammanhang med avseende på kunskapsdelning. Det övergripande kunskapsområdet är då forskning om lärande som fenomen, med underområdena lärande i arbetslivet och kunskapsdelning. Fenomenet skulle på en generell nivå kunna ringas in på detta sätt: ”lärande och kunskapsdelning i arbetslivet”. Detta kan vidare studeras ur en mängd olika teoretiska perspektiv. Dessutom länkas detta val till olika metodologiska och analytiska ingångar på fenomenet: från en detaljnivå där fokus är på deltagarnas handlingar i praktiken, till deltagarnas uppfattningar om fenomenet eller på en mer övergripande nivå. Genom att kortfattat synliggöra att fenomenet lärande och kunskapsdelning i arbetslivet kan studeras ur en mängd olika teoretiska perspektiv samt med skilda metoder ska uppsatsens specifika kunskapsintresse preciseras. I problembakgrunden smalnas på så sätt uppsatsens fokus in i en form av ”tratteknik” där ni ska ringa in vilka aspekter som ni vill undersöka och på vilket/vilka sätt. Observera att exemplet här saknar referenser och är till för illustration.

I problembakgrunden behöver ni därmed föra ett resonemang om valet och betydelsen av det fenomen och det kunskapsområde inom vilket ni gör er specifika studie. Genom att göra en **allmän inringning** på detta sätt så blir det också lättare att göra litteratursökningar till delen ”Tidigare forskning”. Genom det urval frågor ni ställer och det teoretiska perspektiv ni väljer i uppsatsen, riktar ni in er mot vissa aspekter och/eller nivåer av detta fenomen. I avsnittet ska ni därmed visa att ni är bekant med

forskningsområdet pedagogik i bemärkelsen bredd – att kortfattat skriva fram att det finns fler sätt att angripa ert fenomen på (exempelvis lärande i exemplet ovan). Därefter skriver ni fram ert val av inriktning och perspektiv på fenomenet. I direkt anknytning till detta ska läsaren få en uppfattning om att uppsatsen anknyter till ett avgränsat forskningsfält i bemärkelsen fördjupning – där ni riktar in er mot någon viss aspekt av det större kunskapsområdet (exempelvis kunskapsdelning i arbetslivet i exemplet ovan). Under rubriken *Tidigare forskning* i nästa kapitel tar ni upp den forskning om forskningsfältet eller kunskapsområdet som har direkt relevans för er egen studie.

Om ni vid en första litteratursökning inte hittar någon vetenskaplig litteratur som ni tycker är relevant, kan det bero på att ni gjort en för smal tratt, dvs. att ni inte har beskrivit hela kunskapsområdet/fenomenet på en övergripande mer principiell nivå. Genom att göra en beskrivning av det större kunskapsområdet, gör ni det tydligt för er själva och läsaren hur ni avgränsat just er undersökning. På så sätt kan läsaren förhålla sig till de anspråk ni gör i ert syfte: Är det möjligt att uppnå de kunskaper ni gör anspråk på i syftet, genom att använda det perspektiv och den metod ni anlägger i er studie? Er problembakgrund avslutas i en problemformulering som specificeras i form av en forskningsfråga i avsnittet Syfte och frågeställning/ar.

Syfte och frågeställning/ar (alternativ 1)

Även om ni redan i bakgrunden och problembakgrunden nämnt vad examensarbetet handlar om, kan läsaren inte alltför länge sväva i tvivelsmål om vilket inriktningen mer exakt är. Ni löser detta antingen genom att skriva fram ert syfte och frågeställning/ar:

1. Alternativ 1: Presentera uppsatsens forskningsfråga (**syfte och frågeställning/ar**) direkt efter Bakgrundsavsnittet. Genom att placera syfte och frågeställning/ar i slutet, presenteras studiens teoretiska inramning och tidigare forskning direkt efter.
Denna placering av syftet direkt efter Inledning/bakgrund gäller oftast bara uppsatser med induktiv ansats. I övriga fall anges ett övergripande syfte som avslutning på inledningen, för att sedan förfinas och även preciseras i frågeställningar efter avsnittet Teoretisk inramning och tidigare forskning (se nedan).
2. Alternativ 2: Avsluta Bakgrunden i en första, allmän formulering av uppsatsens syfte eller huvudfrågeställning: ”Denna uppsats syftar till att...”, ”Avisikten med denna studie är...”, ”Studiens huvudfrågeställning är...”. Kapitlet som kommer direkt efter är då ”Tidigare forskning och teoretisk inramning” (eller i omvänt beroende på vad som passar uppsatsen). Därefter kommer avsnittet/kapitlet Syfte och frågeställning/ar.

När forskningsfrågan (syftet och frågeställningar) formuleras bör ni tänka på följande:

Syftet är det övergripande målet med uppsatsen. Syftet svarar på frågan varför ni är intresserade av att studera just detta fenomen. Syftet bör uttryckas i en enda mening: uppsatsens viktigaste mening. Läsaren kommer granska denna i detalj eftersom ni här slår fast i vad ni åtar er att göra. Syftet preciserar undersökningen mål utifrån vad som beskrivits i kapitlet Bakgrund. **Syftet** ska beskriva vad som ska undersökas. Det är viktigt att syftet är avgränsat i relation till kunskapsområdet eftersom syftet anger riktning för val av metod och material, tidigare forskning, teoretiskt perspektiv. Skriv exempelvis "bland gymnasieelever som gått förberedelseklass" för att specificera gruppen. I samband med syftets och frågeställning/arna kan ni även göra operationella definitioner samt avgränsningar för er studie.

Utifrån syftet formuleras **frågeställningar** som ska vara en hjälp att vägleda och driva undersökningen framåt. Frågeställningen/arna bör också vara klart avgränsade samt koncisa och stringenta. Tänk på att

frågeställningarnas bredd och ambitionsnivå ska anpassas till arbetets omfattning och tid som ni har till förfogande. När det mer allmänt formulerade syftet eller huvudfrågeställningen bryts ned till mer konkreta, fokuserade frågeställningar, är det viktigt att dessa är begripliga i sig själva och att de faktiskt går att omsätta i en studie. Med andra ord faktiskt går att studera (med hjälp av data/empiri: intervjuer, observationer, video/ljudinspelningar, texter av olika slag, osv.). Det är ingen större idé att ha frågeställningar som kräver en studie som av praktiska eller andra skäl inte går att genomföra. När de mer konkreta frågeställningarna formulerats, måste sådana frågor kunna ges ett svar. Först då går det att utforma en metod. Det kan vara meningsfullt att ha flera konkreta frågeställningar till en början, bara för att göra klart för sig själv vad det är man vill studera, och att efterhand minska ned dem till ett litet antal som rent faktiskt studeras. Var vaksam på att en frågeställning inte kommer att rymma flera inbyggda frågor. Teoretiska begrepp kan förekomma i formuleringen av en frågeställning, och ni behöver då introducera dessa begrepp för läsaren i den teoretiska inramningen (dvs. presentera ett teoretiskt perspektiv och i detta perspektiv ingående begrepp) (Se även Syfte och frågeställning/ar – Alternativ 2 på sidan 14).

Kom ihåg: En vetenskapligt formulerad frågeställning är inte nödvändigtvis samma sak som en fråga i vardagslivet. Ett syfte i uppsatssammanhang är ”konstruerat”, inte spontant och taget för givet utifrån vår vardagskunskap om världen. I ljuset av uppsatsens bakgrundsavsnitt och dess problemformulering har det syfte (huvudfrågeställning) som formuleras i det avsnitt av examensarbetet som här behandlas en annan status än en vardagsfråga – det är nu en frågeställning som konstruerats, byggts upp, medvetet och kritiskt. Detta har skett med hänsyn tagen till vad andra skrivit om fenomenet och till alternativa teoretiska synsätt på detta fenomen. Detta är mycket viktigt. I en vetenskaplig studie som ett examensarbete skall centrala begrepp utsättas för kritisk granskning och konfronteras med vad vi vet från andra studier och med teoretiska perspektiv. Det mest väsentliga i problemformuleringsfasen är att anknyta sitt problem till ett kunskapsområde så att man preciserar sitt problem och utgår från den kunskap som redan finns om fenomenet.

Kapitel 2: Teoretisk inramning och tidigare forskning (eller omvänt)

Detta kapitel brukar vara ca 4-9 sidor (kortare om man gör en induktiv analys, se exempelvis *Handbok i kvalitativ analys* av Fejes och Thornberg, då man främst skriver något om perspektivet och sedan tar upp tidigare forskning). Kapitlet blir längre och mer utredande om man utgår från någon teori i sin analys, vilket brukar kallas för deduktiv eller abduktiv analys. I det senare fallet är det i detta kapitel man redogör för det teoretiska perspektivets utgångspunkter och analysbegrepp samt tar upp tidigare forskning.

Kapitlet Teoretisk inramning och tidigare forskning är till för att kvalificera det kunskapsintresse och kunskapsområde/forskningsfält som på en övergripande nivå skrivs fram i bakgrunden. Här ska ni göra en form av forskningsorientering, dvs. en genomgång av existerande kunskapsbildning som behandlar ert problemområde i sådan omfattning att ni kan motivera vilken teoretisk inriktning uppsatsarbetet har och vilka delar som ligger inom dess forskningsfält.

Vad som är teori och teoretiska utgångspunkter eller perspektiv råder det delade meningar om, i och med att karaktären på teoretiska perspektiv kan skilja sig åt beroende på vilken typ av kunskap som undersökning ska leda fram till. Teorier/teoretiska utgångspunkter används i uppsatsen för att sättas i relation till studiens resultat. Teorier/teoretiska utgångspunkter kan därmed hjälpa att tolka, förstå, förklara och värdera det som framkommit i er undersökning och lyfta det till en mer principiell nivå. Den teoretiska referensramen eller de teoretiska perspektiv och begrepp ni väljer beror i hög grad på det syfte ert arbete har. I avsnittet teoretiska utgångspunkter skriver ni således fram det teoretiska

perspektivets grundläggande antagande om fenomenet samt teoretiskt definierar centrala begrepp som ska användas för analys av data. I avsnittet *Teoretisk inramning* ska ni diskutera och definiera de **grundläggande antaganden om fenomenet** ni undersöker samt definiera de begrepp om ni avser använda för att beskriva och analysera era data/empiri (se även längre ned om centrala begrepp). Begreppen kommer tillsammans med er litteraturgenomgång att forma det perspektiv ur vilket ni kommer att studera området empiriskt.

Hur hittar man passande teorier/perspektiv? Ni bör i er litteraturgenomgång och när ni studerat tidigare forskning komma i kontakt med teorier inom området - fundera på om någon av dem är användbar. Ni kan också tänka på vilka teorier/perspektiv ni kommit i kontakt med under er utbildning och värdera om de är användbara, diskutera olika ingångar med er handledare, eller skriv till en forskare vars arbete ni läst och funnit intressant. I arbetet med val av teoretiskt perspektiv och framskrivning av detta fundera över:

- Vilka aspekter av forskningsfrågan finns det? Vad vet man genom andra studier om dessa aspekter?
- Vilka teoretiska perspektiv har använts för att närma sig liknande frågeställningar? Vilka andra teoretiska perspektiv finns som ni anser fruktbara att använda?
- Vad har sagts om detta fenomen i tidigare forskning? Vad vet forskarsamhället om detta?
- Vilka slags teoretiska eller analytiska perspektiv har lagts på det? Utöver de perspektiv som i tidigare forskning lagts på fenomenet, vilka ytterligare aspekter kan vara viktiga att begrunda?
- Vilka slags teorier eller analytiska begrepp är lämpliga för att förstå eller studera ert fenomen?

När ni fördjupar er i tidigare forskning och teoretiska perspektiv förfinas även er förståelse kring er forskningsfråga (ofta justeras syfte och frågeställning/ar under arbetets gång!). Frågeställningar som tidigare haft en mer öppen och vardaglig formulering kan formuleras på ett klarare, mer medvetet och fokuserat sätt.

När teoretiska perspektiv presenteras och diskuteras, tänk på att:

- Beskriva era teoretiska utgångspunkter och motivera valet av perspektiv. Perspektivet/teorin, eller delar av den, beskrivs med hjälp av de bärande begreppen och deras relation till varandra. Teoretiska begrepp betyder något specifikt, och det finns en risk att ge dem en alltför allmän, vardaglig och ibland en rent felaktig eller missvisande innebörd.
- Ni förklarar de begrepp ni tänker använda och relaterar dem till varandra. Det är här viktigt att ni försöker förklara hur ni förstår era teoretiska begrepp och hur ni ska använda dem för att förstå er empiri. **Teorin/begreppen ska sedan komma i bruk i studiens analys- och resultatdel och ni ska återkomma till dem även i diskussionsdelen.**
- Begrepp är oftast del av teorier, dvs. system av begrepp. Enskilda begrepp hänger samman med andra begrepp på ett genomtänkt sätt (det vi kallar en teori) och det kan därför vara riskfyllt att ”rycka lös” enskilda begrepp från de traditioner och sammanhang i vilka de uppstått. Tänk på att varje begrepp har sin specifika betydelse och innebörd inom olika ämnen och perspektiv. Om ni använder er av begrepp hämtade från olika teorier eller traditioner, var medveten om detta, så att ni inte sammanför begrepp på ett felaktigt sätt (jmf. diskussionen om en ”perspektivmedvetet” hållen studie, se kap 11, Fejes & Thornberg, 2009/2015).

Sammanfattningsvis, när ni funderar på vilken litteratur ni bör ta upp här, kan det vara en hjälp att göra en skillnad mellan två slags litteratur:

För det första behöver ni vara **teoretiskt medvetna** när ni formulerar er forskningsfråga. Detta innebär att ni inte bara kan utgå från er eller andras vardagliga förståelse av den fråga ni undersöker. En frågeställning kan sägas vara ”konstruerad”. Detta betyder att ni formulerat den medvetet efter en reflektion över olika aspekter av den fråga ni utgick från. Denna reflektion gäller också olika möjliga sätt att förstå frågan beroende på vald teoretiskt perspektiv och analytiska begrepp. Om ni exempelvis studerar läs- och skrivsvårigheter, är det omöjligt att göra detta utan att vara medveten om att det finns teorier om hur läs- och skrivutveckling går till. Att er huvudfrågeställning och mer precisa frågeställningar ni formulerar som en konkretisering av denna är teoretiskt medveten och underbyggd betyder då bland annat att ni är **medveten om olika teoretiska perspektiv på ert fenomen eller tema** och i er problemformulering medvetet förhåller er till dessa.

För det andra behöver ni ta reda på vad som skrivits om det fenomen eller det tema ni behandlar (det som här kallas **tidigare forskning**). Om ni till exempel skriver om läs- och skrivsvårigheter i svenska grundskolan i vissa åldrar, bör ni sätta er in i vad det finns för vetenskapliga studier om detta. Dessa studier kan vara av olika slag, från doktorsavhandlingar till enklare rapporter från exempelvis Skolverket. Dessa studier har det gemensamt att de kastar ljus över hur det står till med läs- och skrivsvårigheter i svenska skolan. Läs vidare i nästa avsnitt.

Ett exempel med en deduktiv eller abduktiv ansats: Om ni t.ex. ska undersöka vuxnas lärande och kunskapsbildning i intresseorganisationer, så kan ni skriva om de centrala begrepp och grundläggande antaganden som finns inom området. Ni bör då beskriva hur ni betraktar begreppen lärande och kunskap, och underbygga era argument med hänvisningar till valda teoretiska perspektiv som behandlar begreppen lärande och kunskap. Vidare bör ni problematisera tidigare forskning som behandlar intresseorganisationer med utgångspunkt dels i ert eget kunskapsintresse om särskilda intresseorganisationer och kanske intresseorganisationer i allmänhet. Även begrepp som ringar in ert sätt att betrakta området bör behandlas på ett liknande sätt.

Tidigare forskning

I avsnittet ”tidigare forskning” ska ni redovisa och kommentera tidigare forskning i form av en **selektiv forskningsorientering**, det vill säga forskningsresultat som har relevans för ert fenomen och kunskapsområde/forskningsfält (fördjupning). Ett bra sätt att komma igång är att söka efter forskningsöversikter inom ert kunskapsområde. Forskningsöversikter är sammanställningar av aktuell forskning som har gjorts inom ett visst område. Genom forskningsöversikterna får ni en uppfattning om vilka centrala studier som finns inom området och ni får också hjälp med sökord och referenser. Genomgången av tidigare forskning kommer tillsammans med det teoretiska perspektivet och begrepp att forma de teoretiska utgångspunkterna för er undersökning.

Börja med att skriva var och med vilken systematik ni har letat litteratur. Vilka sökord har ni använt och i vilka databaser har ni letat? Beskriv alltid hur ert val av litteratur hänger ihop med ert syfte och frågeställning/ar. Gå först igenom den grundläggande webbkursen i informationssökning på Stockholms universitetsbibliotek (SUB): <http://www.sub.su.se>.

Litteratursökningar görs ofta i den svenska databasen www.kb.se/libris, i <http://scholar.google.se/intl/sv/scholar/about.html>, eller via SUB och det stora databasgränssnittet som ni når när ni är inloggade på biblioteket genom vilket ni når flera andra databaser med forskning om exempelvis lärande i arbetsliv, skola och i fritidssammanhang som ERIC.

Nedan är en lista med vetenskapliga tidskrifter med relevans för ämnet pedagogik (ni ska ha tillgång till dessa om ni loggar in via SUB):

Svenska och nordiska tidskrifter

- Pedagogisk forskning
- Utbildning och lärande
- Utbildning och demokrati
- Nordisk pedagogik (Nordic studies in education)
- Nordic journal of digital literacy

Internationella tidskrifter

- The journal of the learning sciences
- Journal of workplace learning
- Vocations and learning
- Designs for learning
- International journal of computer-supported collaborative learning
- Learning organization
- Learning, culture and social interaction
- Learning, media and technology

Redovisa och kommentera därefter tidigare forskning och litteratur med relevans för er fråga/område. När ni redovisar tidigare forskning, tänk på att läsaren vill veta vad de redovisade undersökningarna hade för syfte, vilket material de analyserade, hur analyserna genomfördes och vad de fick för resultat. Detta kan och bör göras kortfattat. Fokusera på resultat som är av vikt för er undersökning. Försök att få med de senaste referenserna inom ert problemområde, d.v.s. texter från de senaste 5 till max 10 åren.

Använd gärna citat, men var sparsam med dem och välj dem noga. Använd citatmallen

Ni ska inte recensera texter/böcker, dvs. beskriva dem i värderande termer, utan skriva ett kritiskt hållet referat, där ni först beskriver vad boken handlar om, varför ni valt ut det begrepp/textdel ni valt att referera och slutligen hur detta relaterar till er uppsats syfte och frågeställningar. Den forskning som tas upp här är den som sedan ska användas som underlag för att diskutera resultaten i er egen undersökning.

Ur litteraturen kan ni också vaska fram de begrepp som ni använder för att analysera era data om ni ska göra en deduktiv analys (se vidare under kapitel *Resultat och Analys*). Var noga med att definiera era analys- och tolkningsbegrepp redan under rubriken teoretiskt perspektiv, då ingen ny litteratur ska införas senare i texten.

Tidigare forskning bör organiseras på ett genomtänkt sätt. Ett vanligt sätt är genom en **tematisk indelning** där ni organiserar de publikationer som ni har valt ut och vill ha med i olika ”områden” eller ”delområden” som vi kan kalla teman. Om ni exempelvis vill skriva ert examensarbete om bilden av förorten och förortsskolan hos elever i olika skolor, då kan ni låta litteraturgenomgången organiseras utifrån vissa delområden, teman, av följande slag: ”förorten som ett modernt fenomen” (bilden av förorten som exempelvis avvikande, skrämmande, farlig, befolkad av annorlunda grupper, extremt utsatt, invandrartät, fattig, illa underhållen, osv), ”förorten ur ett historiskt perspektiv”, ”förorten ur ett utbildningssociologiskt perspektiv”, osv. Jämför med frågan ovan: Vilka olika aspekter eller dimensioner tycks fenomenet innehålla att döma av andras behandling av det? Delområdet ”förorten som modernt fenomen” som nämndes först utgör i detta fall en av dessa dimensioner. ”Förorten ur ett utbildningssociologiskt perspektiv” kan vara det delområde som har relevans inom ämnet pedagogik

och som ni valt att placera er undersökning i. Genom att i er text behandla detta senare tema, kan ni organisera er behandling av den utbildningssociologiska litteratur som diskuterar ert valda studieobjekt, förorten. Jämför med frågan ovan: Vilka slags teoretiska eller analytiska perspektiv har lagts på temat? Det utbildningssociologiska perspektivet är i detta exempel ett av de teoretiska perspektiv som man har lagt på det studerade fenomenet (i detta exempel bör uppsatsens under teoretisk inramning skrivit fram ett utbildningssociologiskt perspektiv). Det kan finnas andra teoretiska perspektiv. De olika texter eller källor man åberopar, refererar och behandlar, vävs samman, sätt härmed i samband med varandra på ett meningsfullt sätt.

Centrala begrepp (i det teoretiska perspektiv som studien utgår från)

OBS! Om ni gör en induktiv tematisk analys är detta avsnitt inte nödvändigt. Om ni utgår från tidigare forskning i er analys så är det däremot helt nödvändigt.

Här sammanfattar och definierar ni de teoretiska begrepp ni kommer att använda för att analysera och tolka era data/empiri. Observera att detta inte är en ”ordlista” utan ett sätt att visa läsaren vilka antaganden och begrepp som blir viktiga utifrån just ert perspektiv genom att ni tar upp och noga definierar ett antal *teoretiska begrepp* (Om ni behöver ordlistor och förkortningar kan ni lägga dessa i en fotnot). Detta avsnitt kan ofta vävas in i avsnittet om tidigare forskning, och behöver då ingen särskild rubrik: Det viktiga är att ni problematiserar och definierar de begrepp ni kommer att använda för att analysera (om ni använder en deduktiv eller abduktiv analysmetod) och diskutera/tolka era data/empiri. I exemplet ovan om förorten ur ett utbildningssociologiskt perspektiv kan exempelvis här sammanfattas vilka begrepp som blir relevanta i uppsatsen i relation till det teoretiska perspektivet och hur tidigare forskning om förorten tillämpat dessa.

Språkliga begrepp och termer kan jämföras med symbolerna på kartan. Samma tecken kan ha olika betydelse i olika typer av kartor, därför måste man ha en teckenförklaring i anslutning till kartbilden. När det gäller språket är inte själva orden samma sak som de konkreta företeelser de står för, men de kan ge en beskrivning av den konkreta vardagen som är giltig i ett visst sammanhang. Ju mer specifikt sammanhanget är desto viktigare är det att tala om vad man menar med de begrepp man använder för att beskriva delföreteelser i detta sammanhang. Att definiera sina begrepp och sedan använda dem konsekvent genom texten är viktigt i en text med vetenskapliga anspråk.

Notera att de teoretiska begrepp som förklarats sedan kan användas i er precisering av forskningsintresset i mer konkreta frågeställningar (i detta fall bör ni placera forskningsfrågan efter detta kapitel).

Ovan har två inslag beskrivits:

- Dels behöver ni presentera tidigare forskning på ett genomarbetat sätt, förslagsvis på det sätt som kallades **tematiskt** för att redogöra för tidigare forskning om det fenomen ni själva ska studera.
- Dels ska ni **sammanfatta valt teoretiskt perspektiv och centrala begrepp** på det fenomen ni ska studera, och i synnerhet sådana som ni själv vill använda er av när ni slutgiltigt formulerar er huvudfrågeställning och preciserar den. Exempel: Ni vill skriva om vilka svårigheter lärare möter när de försöker förändra undervisningen på sin skola och ni har i litteraturen mött begreppet skolkod. Ni redogör för detta begrepp och förklarar det. Om ni sedan vill, kan ni använda begreppet både i formuleringen av era frågeställningar och i er analys av de data ni samlar in (exempelvis i intervjuer med berörda personer).

Syfte och frågeställning/ar (Alternativ 2)

Syfte och frågeställning placeras antingen i slutet på kapitel 1 (se alternativ 1 i kapitel 1) eller efter kapitel 2 för alternativ 2. För resonemang kring framskrivning av syfte se dels i kapitel 1 och dels nedan:

Det övergripande syftet som först formulerades i bakgrundsavsnittet ska nu, efter att ha kvalificerats i Tidigare forskning och Teoretisk inramning, formuleras på ett mer tydligt och medvetet sätt. Syftet ska få en ny formulering i en enda mening (sats): ”Denna studies syfte är att...”, ”Syftet med denna studie är...”, eller liknande formuleringar. Därefter behöver ni som regel (men inte nödvändigtvis) ”översätta” denna mer allmänt formulerade frågeställning till mer precisa, fokuserade frågeställningar. De senare har en helt avgörande betydelse för examensarbetet, eftersom det är dem ni konkret arbetar med och ska försöka svara på. De är avgörande bland annat för hur ni metodiskt går till väga. Man kan uttrycka saken så att syftet utgör en mer allmän formulering av uppsatsens frågeställning, medan de konkreta frågeställningarna innehåller en mer konkret uttolkning av detta syfte eller denna huvudfrågeställning. Det inte alltid nödvändigt att ha både en huvudfrågeställning och konkreta frågeställningar, men de senare är ett sätt att konkretisera ert syfte och tydliggöra skilda aspekter av det. Ibland är ett syfte eller en huvudfrågeställning dock tillräckligt klart och tydligt formulerat i sig självt.

I vissa fall kan ni låta detta avsnitt inledas med en mycket kort bakgrund till ditt syfte och era frågeställningar. Ni kan påminna läsaren om vad ni sagt i Bakgrunden och Tidigare forskning och Teoretisk inramning och på så sätt förbereda för – ge en förklarande bakgrund till – det syfte och de frågeställningar som nu formuleras. Detta är ofta klagörande, både för er själva och för läsaren. Ett sådant inledande avsnitt bör dock inte vara särskilt långt och ni måste se upp för risken att helt enkelt bara upprepa vad ni sagt i tidigare avsnitt.

Slutligen, teoretiska begrepp kan som sagt förekomma i formuleringen av en frågeställning, om ni i kapitlet Teoretisk inramning introducerat ett teoretiskt perspektiv och i detta perspektiv ingående begrepp (ofta benämnda analysbegrepp).

Kapitel 3: Metod

När uppsatsens syfte och dess konkreta frågeställningar formulerats infinner sig omedelbart nästa fråga: hur kan ni studera just detta, dvs. hur kan ni samla in och analysera data/empiri som krävs för att behandla dessa frågeställningar? I metoddelen ska ni ge en beskrivning av tillvägagångssättet i uppsatsen. Beskrivningen ska vara så noggrant utformad att läsaren kan följa och förstå varje steg i forskningsprocessen. I metodavsnittet beskrivs exempelvis forskningsdesign och metodologiska utgångspunkter, studiens uppläggning, urval, vilka datainsamlingsmetoder som används, genomförandet av datainsamlingen, bearbetning och analys av data samt etiska överväganden. Ni ska med andra ord svara på frågor som: Hur har vi gått tillväga för att samla in/konstruera våra data? Varför använder vi just denna metod? Vilka styrkor och svagheter har den? Hur kan metoden relateras till studiens syfte och frågeställningar? Här behöver ni anknyta era resonemang till metodlitteratur. Detta kapitel brukar vara ca 4-5 sidor långt för att man ska kunna reflektera över forskningsprocessen under varje rubrik. Tänk på att när ni redovisar sådant som redan genomförts bör ni använda er av förfluten tid.

Kvantitativa och kvalitativa studier ställs ofta mot varandra som två poler. Detta är en konstlad motsättning då alla studier kan sägas innehålla såväl kvalitativa som kvantitativa aspekter. I stället för att skriva att er studie är antingen kvalitativ eller kvantitativ bör ni förhålla er till bägge begreppen, vilka kvaliteter/kvantiteter har ni undersökt och hur har ni gjort det?

När det talas om metod, bör ni uppmärksamma att metodfrågor har två dimensioner. Ofta tänker man att metod endast handlar om datainsamling och ses då som ett praktiskt inriktat tillvägagångssätt för a) hur man exempelvis väljer situationer där undersökningen kan genomföras b) vilka personer man kan intervjua, c) hur man går till väga för att observera, intervjua eller genomföra en enkät eller en textanalys, och d) hur man organiserar de data man samlar in. Detta är metod som en praktisk fråga. Men metoden har också en teoretisk sida. Detta blir uppenbart när man väl har ett insamlat material och man kan felaktigt tro att analysfasen därmed ska påbörjas. Dataanalysen påbörjades redan vid själva insamlingen! Datanalyserna har såklart också en praktisk sida (att sortera data, att reducera, att argumentera), men ni bör fundera över metodvalens vetenskapsteoretiska sidor. För det första måste ni tänka på att den eller de metoder ni väljer för att samla in och för att analysera ert material måste "passa" era frågeställningar. Varje metod har en teoretisk sida i betydelsen att den för med sig frågor om hur själva metoden påverkar den data ni samlar in och hur. Ni måste vara medvetna om den valda metodansatsens grundvalar, dess "teoretiska" sida – dvs. att metoden påverkar vad som synliggörs och osynliggörs. Fundera noga över relationen mellan valet av metod och valet av teoretisk inramning och tidigare forskning (dvs. kapitlet innan): på vilka sätt kommer dataanalysen påverkas av er teoretiska inramning (se Resultatkapitlet för en diskussion om teoridriven analys och empiridriven analys)? Blir det lämpligt att följa en metodansats fullt ut utifrån ert val av teoretisk inramning, alternativt tvärtom, blir det lämpligt att välja en teoretisk inramning till ert val av en specifik metodansats?

Huvudfrågeställningen att fundera över i metodkapitlet:

- Vilken forskningsdesign och metodansats är lämplig för att studera ert valda fenomen?

Några allmänna frågeställningar till metodkapitlet:

- Vilka slags data behövs? Utgörs data av texter eller hämtas från texter eller består de i iakttagelser, statistik, intervjuer? Kan det vara en poäng med att förena s.k. kvantitativa data (statistik, enkätresultat, och liknande) med s.k. kvalitativa data (intervjuer, observation, o.likn.)?
- Hur kan ni skaffa er dessa data? Var ska ni skaffa dem och varför just där? Hur omfattande bör data vara?
- Vad innebär det rent praktiskt och tidsmässigt att skaffa sig dessa data på detta sätt? Är det realistiskt? Vilket slags acceptans för studiens förutsätts i den miljö där den görs?
- Hur kan en avgränsad s.k. pilotstudie genomföras, till exempel provintervjuer/observationer?
- Hur ska insamlade data dokumenteras och bevaras? (Ska t.ex. intervjuer bandas? Ska observationer videofilmas?)
- Vilket slags bearbetning kommer olika slags data att kräva? (Om en enkät förekommer, hur ska svaren på den hanteras, t.ex. genom kategorisering av svaren? Ska intervjuer skrivas ut eller bara refereras? Hur bearbetas direktobservationer?)
- Vad ska forskningsplanen innehålla och hur ska tidsplaneringen planeras där alla väsentliga moment ingår?
- När studien är genomförd: hur gick det egentligen? Var urvalet lämpligt? Var metoderna lämpliga? Vilket inflytande hade urvalet och de valda metoderna, sådana som de kom att bli i praktiken när de användes, på de data som ska tolkas och alltså på själva tolkningen, på den bild som framstår i uppsatsen av det som studeras?

Det finns **olika dispositioner** som hänger ihop med forskningsdesign, val av undersöknings- och analysmetod samt undersökningens karaktär. Dessa bestämmer vilka rubriker ni bör använda. Här nämner vi de vanligaste som bör finnas med i en eller annan form, men rådgör med er handledare om vilka ytterligare rubriker som passar i just ert arbete, eller vilka ni kanske kan slå ihop till en rubrik.

Metodologiska utgångspunkter/Methodansats

Under denna underrubrik kan ni skriva fram ert val av en specifik metodansats eller metodologi. Exempelvis om ni väljer en specifik metodansats, såsom hermeneutik, fallstudier, fenomenologi, fenomenografi, diskursanalys, konversationsanalys, (mikro)etnografi, etc. behöver beskrivning och tillvägagångssättet göras i överensstämmelse med rådande praxis enligt en eller flera metodböcker/artiklar. Oavsett om man har valt en specifik metodansats (dvs. följer en metodansats fullt ut och uppvisar perspektivmedvetenhet), blivit inspirerad av en metodansats (det vill säga att man lånar vissa delar av en metodansats, men ”skriver inte på” samtliga krav och moment) eller anammar en mer generell ansats (exempelvis tematisk analys) behövs en motivering till metodvalet göras.

Metodperspektivet kan beskrivas utifrån hur exempelvis förförståelsen hanteras, hur deduktiv, induktiv, abduktiv ansatsen är, vilka kvalitetskriterier som anses viktiga. Centralt är att redovisa varje steg som tas samt motivera varför dessa steg varit mest lämpliga så att läsaren kan göra sin egen bedömning av kvaliteten i uppsatsen.

Uppläggning, urval och undersökningsgrupp

Andra relevanta underrubriker kan vara studiens uppläggning, urval och undersökningsgrupp. Här beskrivs deltagarna i undersökningen samt hur de valdes ut. Antalet deltagare ska alltid framgå (därmed ska eventuella bortfall också redovisas här). Ibland kan det vara relevant att grafiskt presentera stegen i urvalsprocessen genom t.ex. ett flödesschema.

Observera att det finns många fler accepterade sätt att välja ut data när det gäller kvalitativa ansatser än när det gäller kvantitativa. Detta eftersom data i kvalitativa ansatser inte ska leda till (statistiska) generaliseringar till en bakomliggande population och med det krav om mer rigorösa urvalsmetoder. Det centrala är att urvalet leder till att man får meningsfulla data. En lämplig metod för att uppnå detta är strategiskt urval. Oavsett metod för urval är det viktigt att tydligt beskriva hur urvalet har gått till. Här bör man komma ihåg att urvalet kanske inte utgörs av personer i första hand utan av t.ex. interaktioner, händelser, utsagor eller observationstillfällen. Urvalsgruppen bör beskrivas kort med hänsyn tagen till de kriterier som är av vikt för uppsatsens syfte.

Datainsamlingsmetod

Här är ytterligare ett förslag på underrubrik som ska beskriva de frågeformulär, enkäter, följebrev och den tekniska utrustning som använts i undersökningen. Görs intervjuer eller observationer ska det framgå hur strukturerade dessa är. Eftersom olika insamlingsmetoder ger olika typer av data kan det vara en fördel att kombinera olika datainsamlingsmetoder, t.ex. både intervju och observation eller både gruppintervju och individuell intervju.

Tillvägagångssätt, Undersökningens/Studiens genomförande

Under denna rubrik beskrivs hur insamling av data har genomförts, från början till slut. Beskriv vilka val ni tagit och eventuella problem ni har haft med insamlingen av materialet.

Bearbetning och analys av data

Här beskriver ni hur ni gått tillväga när ni har bearbetat och analyserat ert empiriska material. Med stöd av metodlitteratur och eventuellt tidigare forskning beskriver ni hur bearbetningsprocessen gått till: Hur har data hanterats? Hur har t.ex. intervjudata och/eller observationsdata transkriberats? Vilka transkriberingsmetoder har använts och varför? Vad har inte transkriberats och varför?

Samt hur analysprocessen gått till: Hur har data analyserats? Används någon särskild analysmetod?

Ni ska översiktligt beskriva hur ni gått tillväga i två steg när ni:

1. Bearbetat era data
2. analyserat era data

Analysen handlar om att söka mönster i materialet med hjälp av en systematik som kan vara begrepp eller statistik. Ni analyserar genom att kategorisera/koda/kvantifiera ditt material på analyskategorier/analysbegrepp/statistiska begrepp.

Om ni gör en **kvantitativ uppsats** bör de statistiska analysmetoder som kommer att användas tydliggöras i denna del. Observera att bearbetning och analys av data ofta går hand i hand i **kvalitativa uppsatser** och kan ibland vara svårt att skilja från varandra. Kodning och kategorisering är t.ex. ett sätt att bearbeta data men när koderna ”konceptualiseras”, dvs. görs till begrepp är detta också en analysprocess. Efter beskrivningen av hur ni tänkt bearbeta datan ska ni beskriva om materialet i huvudsak ska analyseras genom tolkningar (eller genom ”konceptualiseringar” som i grounded theory). Transkriptioner kan kategoriseras antingen i redan förutbestämde kategorier (teoridriven analys) eller kategorier som växer fram ur materialet (empiridriven analys), ofta kan kategorierna växa fram i växelverkan mellan teori och empiri (så kallad abduktiv analys). Om tolkningar är den huvudsakliga analysmetoden är det viktigt att redovisa utifrån vilka referensramar detta är tänkt att göras. Är det naiva tolkningar (egna) eller används befintliga teorier/analysbegrepp? I metodkapitlet ska ni berätta om hur ni gjort detta genom att ge några exempel på en kodning, kategori etc. (en fullständig presentation av koder och kategorier bör göras i Resultat och analyskapitlet). På så sätt blir undersökningen genomskinlig/transparent för läsaren som kan följa er på vägen fram till era slutsatser.

Uppsatsens tillförlitlighet: Kvalitetsvärdering

I detta avsnitt ska ni diskutera och problematisera uppsatsens tillförlitlighet, dvs. kvaliteten på er studie. Notera att det inte endast är *transparensen* vad gäller resultatet utan hela uppsatsen som ska ha en röd tråd och en meningsfull uppbyggnad. Det finns olika kvalitetsbegrepp och beroende på just er specifika studie kommer olika begrepp att vara relevanta. Ni ska göra bedömningsbart för läsaren hur tillförlitliga slutsatserna är och huruvida studien kommit fram till någon slags relevant kunskap.

Inom **kvalitativa undersökningar** används kriterier som *rigorösitet*, *autencitet*, *trovärdighet*, *pålitlighet*, *relevans*, *perspektivmedvetenhet* och *användbarhet*. Med andra ord är det av central betydelse att diskutera hur man ska garantera att undersökningen genomförts med noggrannhet. Med trovärdighet menas ofta hur väl tolkningar eller teoretiseringar stämmer överens med den empiriska grunden. Med relevans och användbarhet menas hur resultaten praktiskt kan komma till användning. Med autencitet menas ofta att de som studerats själva ska känna igen sig i beskrivningarna. Ett vanligt sätt att argumentera för god kvalitet är att redogöra för på vilka sätt man har ”säkrat” goda analyser. Beroende på metodansats så kan ”förhandlad samstämmighet”/”interbedömarreliabilitet” vara ett sätt att säkra goda analyser då flera personer deltagit i analysarbetet och kommit fram till samma kategorier/tolkningar (exempelvis validera tolkningar av materialet i handledningsgruppen som ni ingår i). Ett annat alternativ är att vid video/ljudinspelningar av naturligt förekommen interaktion argumentera för hög tillförlitlighet genom att läsaren själv kan granska detaljerade transkriptioner och på så sätt kan bedöma analysernas rimlighet. Vid fabricerade data, som vid intervjuer, kan man låta informanterna som intervjuades ta del av och kommentera rådata, kategorisering och analysering och på så sätt kan författarna argumentera för så kallad *respondentvalidering*. En ytterligare kvalitetsaspekt i kvalitativa studier är *forskarens roll* och att forskaren värderar och kommenterar sitt eget förhållningssätt och möjliga faktorer som kan ha påverkat bearbetningen av data och tolkningsprocessen (så kallad reflexivitet).

Historiskt sätt har **kvantitativa och kvalitativa undersökningar** använt något olika kvalitetskriterier. Idag kan exempelvis *validitet* och *reliabilitet* användas av båda, dock med delvis olika definitioner (se exempelvis kapitel 11 i Fejes & Thornberg, 2009/2015). Detsamma gäller begreppet *generalisering*. Det är av stor betydelse att ni blir medvetna om att det är skillnad på generalisering och generalisering. I kvantitativa undersökningar pratar man om generalisering i termer av ”statistisk generalisering” (eller empirisk generalisering, ”extern validitet”) som avser uttalanden om en bestämd population där forskaren använt sig av obundet, slumpmässigt urval. Kvalitativa resultat kan aldrig generaliseras till andra grupper än dem som studerats, men däremot kan man mycket väl diskutera hur och i vilka situationer som resultaten kan tänkas vara överförbara. I kvalitativa studier pratar man snarare om generalisering i termer av ”teoretisk generalisering” eller ”analytisk, situerad generalisering” (jämför även med användbarhet). Med teoretisk generalisering avses hur forskaren vill visa på att den teori eller begreppsapparat som skrivits fram i uppsatsen kan användas för att förstå en avgränsad kategori av fenomen. Med analytisk, situerad generalisering avses att det är de framskrivna tolkningarna, begreppen och beskrivningarna av processer eller mönster som möjliggör att läsaren urskiljer en process eller en kvalitet hos ett fenomen och på så sätt kan känna igen och realisera ”generaliseringen” i andra situationer utanför uppsatsen (så kallad användargeneralisering). Det är därför av central betydelse att när ni använder ett kvalitetsbegrepp redogör för vilken definition på begreppen som ni utgår ifrån.

Observera att ni här formulerar hur ni *tänkt* att uppsatsen ska kvalitetsgranskas och att ni värderar uppsatsens kvalitet under en underrubrik som heter **Metodreflektion** som placeras som ytterligare en rubrik i Metodkapitlet och en underrubrik som benämns **Metoddiskussion** i Diskussionskapitlet.

Etiska överväganden

I denna del ska ni diskutera olika etiska överväganden som gjorts. I forskning där människor är informanter krävs att etik diskuteras i relation till **samhällets, forskares och organisationers behov av ny kunskap** och **etiska principer och riktlinjer** kring exempelvis frågor om individers frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet. Se kapitel 4 i skriften ”God forskningssed” på Mondo, ni kan även hitta information på <http://codex.vr.se> och metodböcker (se kapitel 5 i Bryman (2011)).

Hur har ni gjort för att skydda deltagarnas integritet? Vilket pris kan det ha för informanterna i er studie att delta? Är era informanter barn? Har ni informerat föräldrar/sökt tillstånd för barnens deltagande? Hur påverkar studien informanterna under och efter arbetet? Vad kostar det (samhället) att ev. inte få den kunskap som studien kan ge? Ställ olika behov mot varandra. Hur ser ni på er egen roll i relation till dem ni studerar? På vilket sätt har forskaren makt?

Figur 2. Att diskutera etiska överväganden (Bild från Vetenskapsrådets (2011) rapport "God forskningssed" (s. 64).

Metodreflektion (ev. underrubrik)

Som tidigare påpekats är det en sak att utforma en undersökning och välja metoder för den och en annan sak att faktiskt genomföra den. När ni samlar in data, kan det hända saker som påverkar ert arbete. Det kan hända att ni måste ändra strategi, exempelvis för att vissa vägar visade sig oframkomliga. I genomförandet av en metod, exempelvis observationer eller intervjuer, kommer ni också att bli medveten om att själva er metod och er närvaro som person påverkar den som ni observerar eller den som ni intervjuar; det kan också vara så att ni själva påverkas av den ni observerar eller den ni intervjuar. Ni bör vara så medvetna som möjligt om detta. Ni kan gärna skriva ett slags "fältdagbok" där ni antecknar sådant som ni tycker påverkar det ni gör och de data ni samlar in, samt hur ni förstår dem. I ert skrivna examensarbete kan ni ha en separat underrubrik där ni reflekterar över era metodologiska överväganden eller så kan dessa överväganden sprängas in i metodtexten (kom dock ihåg att inte återupprepa vad som tas upp i metoddiskussionen som ska föras i diskussionskapitlet – se Metoddiskussionen). Här kan ni kortfattat "förvarna" läsaren om hur det gick med er insamling och analys av ert material och hur själva arbetet eller inslag i det påverkat de data ni har och hur ni tolkat dem (för att sedan kvalitetsvärdera dessa i metoddiskussionen senare). Se underrubriken Uppsatsens tillförlitlighet: Kvalitetsvärdering och Metoddiskussion i Diskussionskapitlet.

Kapitel 4: Resultat och analys

Kapitel 4-5 ska vara den tyngsta och mest omfattande i er uppsats. Dessa kapitel brukar normalt utgöra mer än hälften av uppsatsen. På ett generellt plan ska Resultat och analys kapitlet innehålla två delar: 1) en neutral beskrivning av vad som framkommit (det empiriska materialet har på något sätt sorterats och reducerats), 2) en analys av det empiriska materialet (vilket typ av analys varierar beroende på analysmetod).

När det gäller **kvantitativa undersökningar** ska resultat som erhållits i undersökningen redovisas så lättbegripligt och tydligt som möjligt. Det är författarens uppgift att se till att läsaren inte feltolkar de resultat som presenteras. Redovisa gärna i överskådliga tabeller eller figurer om det lämpar sig. Om statistiska beräkningar utförts ska dessa tydligt redovisas och tolkas. Numrera tabeller och figurer löpande. Förannonsera tabeller eller figurer i texten samt kommentera dessa direkt efter att de presenteras.

I en **kvalitativ studie** består resultat av kategorier, teman eller berättelser som analyseras. Det kan ofta vara bra att inleda resultatavsnittet med en översikt av de kategorier eller teman som kommer att presenteras. Därefter beskrivs varje tema eller kategori för sig. Utdrag ("excerpt") ur intervjuer eller observationer exemplifierar och förtydligar texten. Varje exempel bör föregås av ett resonemang om vad som framkommit, t.ex. en beskrivning eller definition av den kategori som excerptet är exempel på. Texten ska kunna läsas och förstås även utan dessa utdrag. Uppsatsens kvalitet är avhängig av hur noga excerpterna har valts ut, men notera att dessa inte bör dominera texten. I flertalet fall kan exempel skrivas i löpande text med författarens ordval vilket gör framställningen mer läsvänlig. Man bör skriva ut någon form av kod för vilken intervjuperson som står bakom ett excerpt av kvalitetsskäl och därigenom synliggöra hur det empiriska materialet används. Om det av etiska skäl inte är lämpligt bör det i metoddelen framgå hur excerpterna fördelas på intervjupersonerna. Avsnittet avslutas med fördel med en sammanfattning där uppsatsens frågeställningar besvaras.

Resultatpresentationen bör alltså utgå ifrån era analyskategorier följda av utsagor som förklarar/illustrerar er analys. Det räcker inte med sammanfattningar av vad informanter säger i fallet med exempelvis datainsamling med hjälp av intervjuer. Det innebär också att det inte ska vara så kallade "rådata" som presenteras i resultatdelen, eftersom rådata är den information ni samlat in och den ses inte som vare sig analyserad eller tolkad. Rådata är exempelvis en transkribering av intervjuer eller ett urval av sekvenser i en videofilm.

Det är även viktigt att resultatredovisningen tydligt anknyter till den teoretiska inramningen vid teoridrivna och abduktiva analyser. Det finns olika sätt att knyta an till teorin, nedan två exempel:

Exempel 1. En del väljer att koppla samman teori och undersökningens resultat under samma rubrik. Redovisningen av data behöver inte nödvändigtvis separeras från analysen. En möjlighet – fast ibland svårare – är att låta redovisning och analys kopplas ihop, dvs. att man inte först sammanfattar de data som analyseras och därefter analysera dem. Detta är vanligt exempelvis i kvalitativa, etnografiska studier där själva beskrivningen är en del av analysen: tolkningen och analysen ligger i själva redovisningen och i den samtidiga diskussionen av de data man har. Denna lösning kan dock vara svår att lyckas med, eftersom det ofta är lättare att låta en kommande analys vara skild från själva presentationen av data. Om man väljer detta tillvägagångssätt kommer redovisningen av data och analysen av dem att rymmas under samma kapitelrubrik. Åtskillnaden mellan referat och beskrivning, å ena sidan, och analys, å den andra, får istället göras inne i texten på ett för läsaren begripligt sätt. *Ni måste språkligt visa vad ni anser vara en beskrivning av era data som ni använder för en slutsats ni drar av mer tolkande, analytisk karaktär och vad som är just en tolkning, slutsats eller ett analytiskt påstående.* I det avseendet är denna lösning svårare. Vad som talar för den är däremot att ni just

undviker att separera presentationen av ert material från analysen av det. Förbindelsen mellan ert material och er analys blir omedelbar. Er text kan därigenom bli mer läsvärd.

Exempel 2. Ett annat alternativ är att redovisa resultatet under två skilda rubriker: "Resultat" och "Analys av resultat". För kvalitativa studier med en mer induktivt grundad analys (alternativt abduktivt) kan denna indelning vara lämplig. Under rubriken "Resultat" redovisas resultatet "rakt upp och ner" utifrån den analysmetod som beskrivits i metodavsnittet. Det innebär att ni redovisar t.ex. era kategorier, teman eller berättelser utifrån en empiridrivna analys utan att under denna rubrik knyta an till teoretiska referensramar. Texten blir då redogörande/beskrivande. Till exempel genom att referera de intervjuer man gjort på ett beskrivande sätt, att sammanfatta utfallet av en enkät eller att beskriva ett textmaterial man avser att analysera. Observera att denna beskrivning dock inte är "neutral" och den styrs av det slags analys man vill göra. De data man väljer ut och det sätt man beskriver dem på kommer att färgas av de behov man har för den kommande analysen. Men det är ändå viktigt att så långt det är möjligt göra en "objektiv", refererande framställning av de data man har – även sådana som inte på ett enkelt sätt "stämmer" med den analys man sedan tänker sig att göra. Därefter, under en ny rubrik "Analys av resultat", analyseras resultatet genom att knyta resultatet till er valda teori/perspektiv och exempelvis tillämpar teoretiska begrepp för att tolka/förstå/förklara era egna resultat. Läsaren ska i någon mån själv kunna bedöma de data som presenteras. Presentationen av dem ska ge en möjlighet för läsaren att skapa sig en egen uppfattning. Se upp så ni inte återupprepar "samma sak" i resultatavsnittet och analysavsnittet! Observera att det vid en induktiv analysansats kan vara möjligt att placera teoriansknytningen i Diskussionskapitlet, detta ska dock i så fall tydligt framgå i metodavsnittet.

Oavsett om ni väljer att först redovisa era data och sedan i ett separat avsnitt analysera dem eller att slå samman presentationen med analysen i ett enda sammanskrivet avsnitt, så bör ni låta texten organiseras på ett medvetet och tillgängligt sätt. En vanlig och inte lyckad strategi vid redovisning av intervjuer brukar vara att bokstavligen återge frågor och svar utan någon bearbetning. Redovisningen styrs då troligen inte av en medveten organisering av den information som redovisas. Detta bör undvikas.

Mer om analysarbetet (kvalitativa studier)

I kvalitativa forskning kan ansatsen innebära olika former av analyser (se även metodkapitlet): ofta är det en gradvis förskjutning åt en **teoretiskt grundad analys** eller en **empiriskt grundad analys**. En teoretiskt grundad analys innebär att ni analyserar era empiriska resultat i förhållande till den teoretiska referensramen, relevanta begrepp och teoretiska perspektiv ni valt i uppsatsen. Ibland kan en teoretiskt grundad analys vara lämpligt att skriva fram under en egen rubrik (som i exempel 2 ovan) eller som ett enda sammanskrivet avsnitt (men där de teoretiska analysbegreppen tydligt framträder). Med en empiriskt grundad analys är det som presenteras i resultatet det som kommer ur analysen (i termer av empiriskt grundade t.ex. kategorier och teman). Man kan även tänka sig att man använder en kombination av dessa två analysansatser och det är kanske i praktiken den vanligaste formen av analys och kallas ofta för *abduktion*: I en abduktiv analys utgår man deduktivt från en uppsättning teoretiska begrepp hämtade från teoretiska referensramar (men utan att avvisa teoretiska förföreställningar), samtidigt som analysarbetet i likhet med induktionen är mer känslig för vad som "upptäcks" i det empiriska materialet. Om det under bearbetningsfasen skulle visa sig att de begrepp man valt på förhand inte är tillräckliga för att göra en fullödig analys av materialet, kan man införa nya teoretiska begrepp och/eller teman grundade i empirin. Detta analysförfarande präglas av en pågående växelverkan mellan empiri och teori.

Observera att en analys inte är personligt tyckande utan kvalificerade slutsatser grundade på teoretiska och empiriska utgångspunkter. Det kan dock ibland vara svårt att skilja resultat, analys och diskussion åt när man använder kvalitativ metod. Det bör dock tydligt framgå vad som är det unika resultatet i uppsatsen, exempelvis genom en **sammanfattning**, innan resultatdiskussionen tar vid (se diskussionskapitlet). En sådan sammanfattning kan göras såväl av delresultat som av hela resultatet. Sammantaget, i vissa fall används en eller flera teorier och teoretiska begrepp i analysen (vid en mer teoretiskt grundad analys), men då ska detta tillvägagångssätt tydligt framgå av syfte och metodupplägg. Likaså ska det tydligt framgå hur analysarbetet gått till om det är en mer empiriskt grundad analys.

Avslutningsvis, det är viktigt att de data som samlas in och beskrivs är adekvata i förhållande till studiens syfte och frågeställningar, dvs. att data verkligen är av ett slag som ”passar” till dessa frågeställningar. Det är också betydelsefullt att analysen av data på motsvarande sätt svarar mot de frågeställningar som formulerats och inte svarar på andra frågor som inte formulerats. Om så är fallet kan dock en lösning vara att justera frågeställningarna om det i analysen finns grund i de data man har (och övriga delar i uppsatsen samspelar med dessa justeringar, exempelvis teoretisk inramning). Om teorier eller teoretiska begrepp används i analysen är det likaså viktigt att denna användning är rimlig och bygger på en förståelse av dessa begrepp eller teorier. En inte alltför ovanlig kritik mot uppsatser är att **data** inte alls kastar ljus över de frågeställningar som formulerats, att **analysen** inte svarar mot de frågor som ställts eller att **begrepp och teorier** använts på ett tvivelaktigt eller felaktigt sätt. Man bör allmänt undvika påståendesatser som inte är underbyggda med argument med koppling till det empiriska materialet eller med referenser.

Kapitel 5: Diskussion

Diskussionen utgör uppsatsens mest centrala del. Det är här som ni i första hand diskuterar och värderar resultaten på en högre analytisk nivå och därigenom besvarar ert syfte och frågeställningar. Utifrån ert syfte och frågeställningar, metodval och på basis av analysen av resultatet och teoretisk inramning och tidigare forskning knyter ni här ihop alla trådar och ger en sammanhängande och adekvat resultatdiskussion.

Resultatdiskussion (ev. underrubrik)

Diskussionen ska undersöka *betydelsen* av resultaten – inte upprepa dem. Om en resultatsammanfattning inte skrivits som avslutning på resultat och analyskapitlet kan man inleda diskussionen med en sammanfattning av resultaten. I diskussionen av resultatet förs en diskussion på en så att säga högre nivå. Här försöker ni svara på er forskningsfråga på ett mer sammanhängande, syntetiskt sätt, och diskutera den analys ni gjort i relation till den teoretiska inramning och tidigare forskning som tagits upp i uppsatsen. Hur förhåller sig resultaten till befintliga teorier och tidigare forskning? En vanlig missuppfattning är att diskussionen endast ska verifiera teori eller tvärt om (”teorin säger så och det fann vi också i våra resultat” eller ”våra resultat visade så och så säger också teorin”). Att sätta resultaten i relation till teori innebär att man förankrar diskussionen i teori, men tar ytterligare steg i sin diskussion för att försöka förstå sina resultat och vad de innebär. (Om det är en rent induktiv uppsats måste ibland ett avsnitt läggas in som beskriver de teorier eller resultat som man vill jämföra sina egna resultat med.) I resultatdiskussionen kan i undantagsvis ny teori/tidigare forskning användas för att ni ska diskutera fynd i resultaten som inte förutsågs genom det teoretiska arbetet. Denna del av uppsatsen är den mest avancerade. Denna diskussion kan vara friare och mer öppen till sin karaktär. Här samlas olika trådar ihop och diskuteras i förhållande till varandra. Fortfarande är dock ansatsen analytisk och kritisk.

Det är viktigt att den diskussion ni för upprättar ett begripligt samband mellan examensarbetets olika delar: bakgrunden, tidigare forskning och teoretisk inramning, syfte & frågeställningar/na och det empiriska material ni analyserar. Sambandet, balansen, mellan innehållet i dessa delar kallar man uppsatsens konstans.

Metoddiskussion (ev. underrubrik)

I diskussionsavsnittet bör också ett avsnitt ingå där metoden som använts utvärderas (kvalitetsvärdering). I detta avsnitt ska ni kritiskt reflektera över den egna genomförda studien och tillvägagångssättet. Genom att kritiskt reflektera kring studiens premisser och resultaten i relation till era metodologiska ställningstaganden visar ni läsaren en teoretisk och metodologisk medvetenhet. Lyft fram begränsningar och svårigheter liksom det som varit specifikt framgångsrikt. Exempelvis vilka begränsningar undersökningen har, t.ex. med avseende på generaliserbarhet.

Slutsatser (ev. underrubrik)

Uppsatsen avslutas i normalfallet med att studiens slutsatser tydligt redogörs för. Vad var de allra viktigaste resultaten på en mer generell nivå? Om ni anser att ni gjort nya fynd i jämförelse med tidigare forskning bör detta framhävas. Det är ofta önskvärt att formulera både det teoretiska och mer praktiska/tillämpade bidraget av undersökningen. Återkoppla gärna till syftet och se till att besvara det. Var medveten om att slutsatserna inte ska vara en återupprepning av den resultatsammanfattning som presenterats tidigare. Det som skrivs fram i slutsatserna bör ha blivit anpassade i relation till det som lyfts fram i metoddiskussionen.

Vidare forskning (ev. underrubrik)

Vilka tankar har ni nu efter genomförd studie om vad mer som behöver utforskas? Ge förslag på fortsatta studier, problemformuleringar och nya frågeställningar.

Referens- och bilagedel

Referenser

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Fejes, A., & Thornberg, R. (red) (2009/2015). *Handbok i kvalitativ analys*. Lund: Studentlitteratur (eller tidigare versioner från Liber)

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed* [Elektronisk version]. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Efter diskussionen ska all refererad litteratur anges fullständigt. Det ska vara möjligt för läsaren att hitta samtliga källor som det har refererats till i uppsatsen. Referenserna anges i en lista med bokstavsordning efter författarnas efternamn (referenslistan ska ej delas upp efter typ av källa). Ni använder företrädesvis **APA** som referenshanteringssystem. På mondo finns en lathund för APA.

Bilagor och appendix

Här placeras sådant som kan vara av intresse för läsaren, men som inte placeras i uppsatsen. Ni kan komplettera uppsatsen med både appendix och bilagor. Skillnaden mellan dem är att appendix ska kunna läsas självständigt vilket inte krävs för bilagor. Lämpligt att lägga i appendix är tex vissa organisationsbeskrivningar. Lämpligt att lägga i bilagor är tex mail/dokument om ”informerat samtycke”, intervjufrågor, organisationsscheman.

Stockholms universitet/Stockholm University
SE-106 91 Stockholm
Telefon/Phone: 08 – 16 20 00
www.su.se

**Stockholms
universitet**